

Helse- og omsorgsdepartementet
v/ eldre- og folkehelseminister Åse Michaelsen

Oslo, 27.08.18

Innspill til folkehelsemeldingen

Ifølge regjeringen selv er folkehelsearbeid «samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, og arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen». Det følger av denne definisjonen at folkehelsearbeidet har et forebyggende preg, og ikke er et arbeid som myndighetene alene skal utføre. De frivillige organisasjonene har vært pådrivere for folkehelsearbeidet i over hundre år. Ikke minst gjelder dette rusfeltet, hvor Juvente har det meste av sin virksomhet.

Systemtilnærming; forebygging som støtte for andre virkemidler

Som direktør ved Folkehelseinstituttet, Camilla Stoltenberg, påpekte under direktoratets innspillskonferanse i Oslo er systemtilnærmingen avgjørende for å lykkes med folkehelsearbeidet. Det holder f.eks. ikke å oppfordre den enkelte til å kjøre pent, vi trenger også reguleringer av trafikk, påbud, kontroller, opplæring, veier, biler og utstyr for å oppnå gode resultater.

Systemtilnærmingen er like viktig på rusfeltet. De regulatoriske virkemidlene er nødvendige, men ikke i seg selv tilstrekkelige for å nå målsetninger om reduserte skader av rusmidler i samfunnet. **Uten f.eks. aktiv forebyggende innsats og opplysningsarbeid, vil det ikke være tilstrekkelig kunnskap til å sikre legitimitet for de regulatoriske virkemidlene i befolkningen.** I dag har disse virkemidlene (aldersgrenser, vinmonopol, reklameforbud osv.) stor oppslutning. Det er ikke tilfeldig. Innsatsen til særlig de frivillige organisasjonene på rusfeltet i over hundre år har gitt en befolkning som forstår hensikten med de ulike virkemidlene. Uten denne innsatsen ville handlingsrommet for folkehelsepolitikere vært mye mindre. **Juvente mener derfor at organisasjonene, den forebyggende innsatsen og opplysningsarbeidet knyttet til særlig ungdom og rusmidler må styrkes, og at dette bør være en klar målsetning i folkehelsemeldingen.**

Universell forebygging som sentralt element i folkehelsearbeidet

Ulikhet i helse innebærer ikke alltid at atferden er ujevnt fordelt, men også at risikoen knyttet til atferden er forskjellig. Rusbruken er svært høy på vestkanten i Oslo, men skadenivået er ikke tilsvarende høyere. Noen har større ressurser i seg og rundt seg til å håndtere risiko.

Erkjennelsen av dette har ofte medført at man igangsetter mange tiltak mot spesifikke risikogrupper. Forebyggingsparadokset er at tiltak rettet mot risikogrupper ofte har lavere effekt på denne gruppen enn tiltak rettet mot en større del av populasjonen. **Det er derfor avgjørende at de universelle innsatsene styrkes.** Særlig gjelder dette informasjonsarbeidet som drives i skolen, hvor det allerede i 2006 ble påpekt fra SIRUS' (nå Folkehelseinstituttets) side et stadig synkende kunnskapsnivå om rusmidler gjennom skoleløpet. Årsakene til dette er uklare, men det er åpenbart at manglende rusmiddelinformasjon gjennom skoleløpet bidrar til at flertallsmisforståelser får fotfeste. Feiloppfatninger korrigeres ikke av seg selv, det må gjøres aktivt.

Rusmidler er en av de største katalysatorene for negativ utvikling (frfall i utdanning, psykiske helseutfordringer osv.). Alkohol alene er den aller største årsaken til tapte friske leveår for unge mennesker. Å endre skjevutvikling starter tidlig. **Juvente mener derfor at det bør være en ambisjon for folkehelsemeldingen at rusmidler får en naturlig plass i det nye livsmestringsfaget som skal inn i skolen, at de frivillige organisasjonene får en rolle i innholdsutforming, og at det bør oppfordres til at organisasjonene kan være lokale partnere for skolene.**

Målsetninger for rusmiddelbruk og ungdoms medvirkning

Faktorer som påvirker hele folkehelsen negativt virker sterkere på dem som allerede har andre risikofaktorer i livene sine. Sårbarhet er ikke jevnt fordelt, og er sjeldent lett å få oversikt over for hver enkelt. Derfor må vi sørge for at disse faktorene får så lite plass som mulig, rusmidler er en faktor som bør prioriteres i folkehelsemeldingen.

Juvente mener derfor at det er tre målsetninger for rusmiddelbruk i befolkningen som bør være helt eksplisitte i folkehelsemeldingen:

- **Færrest mulig bør bruke rusmidler**, særlig blant ungdom, men også befolkningen for øvrig. Andelen personer som ikke bruker noen rusmidler skal dobles innen en femårsperiode.
- **De som bruker rusmidler skal ha et så lavt forbruk som mulig.** Alkoholbruken i den delen av befolkningen som bruker det skal reduseres med 25 % innen en femårsperiode.
- **Debutalderen for rusmidler skal utsettes så lenge som mulig**, personer under 18 år skal ikke bruke rusmidler.

For å lykkes med dette bør man i langt større grad legge til rette for bruk av ung-til-ung-metodikk. Rusmiddelbruk er et tema som i liten grad lar seg ta opp på tvers av generasjonslinjer på en hensiktsmessig måte, da det i stor grad skjer utenfor arenaer med voksendeltakelse. **Et prøveprosjekt på ung-til-ung-basert folkehelsearbeid om rusmidler bør anbefales i meldingen.**

Å sikre at enkeltpersoner får økt evne til å håndtere risiko (personlige ferdigheter), at nærmiljøene reduserer risiko og støtter opp under positive helsevalg (lokale tiltak) og et storsamfunn som gir gode vilkår og rammer (regulatoriske virkemidler) vil være et folkehelsepolitisk kinderegg. Det er viktig at ingen av disse elementene glemmes når en helhetlig folkehelsepolitikk skal utformes.

A blue ink signature of Kjetil Vesteraas, written in a cursive style.

Kjetil Vesteraas

Daglig leder, Juvente

A blue ink signature of Christina Babington, written in a cursive style.

Christina Babington

Leder, Juvente